

implica, dunque, che l'articolazione di intelligenza e amore non comporta l'annullamento della differenza fra le due potenze, ed è quanto emerge nelle conclusioni dei due scritti (ovvero nelle parti dedicate usualmente da Llull alla *habituatio*, all'esercizio pratico di ciò che ha esposto nelle sue arti), laddove i due testi prendono vie diverse: una normale sezione di questioni chiude l'*Ars inventiva veritatis*, mentre la conclusione dell'*Ars amativa boni* consiste –comunque dopo una consistente parte questionativa– in un dialogo fra amore, amato e amico, con i principi assoluti come ulteriori interlocutori. Questa parte dell'opera è considerata *muy curiosa* dallo studioso, ma in realtà la sua presenza si comprende bene considerando la relazione che l'opera dedicata all'amore intrattiene certamente con l'esiguo, ma importante gruppo di scritti mistici lulliani: anzi, le numerose menzioni dell'intelletto che l'*Ars amativa boni* presenta (più numerose addirittura che nella ben più ampia *Ars inventiva veritatis*) possono far pensare che la dipendenza strutturale del testo sull'amore dall'altra *ars* si rovesci, alla fine, in una ricomprensione della funzione stessa dell'intelletto in quella della volontà modellata dalla pratica «artistica» dell'amore.

Michela Pereira

105) Villalba i Varneda, «Alguns aspectes del llatí de Ramon Llull: *Liber de quaestionibus per quem modus Artis demonstratiuae patefit*»

Pere Villalba es proposa resumir trets significatius que caracteritzen el «llatí de Ramon Llull» (expressió a revisar, segons les conclusions) a partir de l'obra esmentada al títol del seu treball, redactada originàriament en llatí, la qual situa c. 1284, i que està relacionada amb l'aplicació de l'*Ars demonstratiua*, centrada concretament en la demostració de l'existència de Déu, de la Trinitat i de l'Encarnació per mitjà de preguntes i respostes. Cal subratllar que es tracta d'una obra inèdita, i, per tant, sobre la qual Villalba ha treballat a partir de la lectura directa dels dos manuscrits conservats (ss. XIV i XV). El detallat resum dels continguts i de l'estructura no és només descriptiu: l'autor destaca elements que caldrà tenir en compte per a la seva interpretació correcta, com ara el significat de *modus* que porta el mateix títol o bé la correlació estructural entre les preguntes a les tres parts de l'obra.

Quant als trets lingüístics, a l'anàlisi de Villalba descobrim un sistema de treball que li permet aportar observacions generals i significatives. Per exemple: «De les 13.000 paraules que constitueixen el text d'aquesta obra, menys d'un u per cent està format per verbs, per expressions verbals, amb una omnímode presència dels verbs *esse*, *habere* i *existere*. L'obra, doncs, tindrà una tessitura

més aviat conceptual que d'acció, com s'escau a un tema d'argumentació teològica» (p. 284). L'anàlisi lingüística atén els ítems següents: 1. sintaxi nominal; 2-3. tots els tipus d'oracions subordinades; 4. expressions gramaticalitzades (*se habent ad*; perífrasis amb el verb *habere*; sintaxi del verb *fruer*); 5.1-9. connectors d'oracions coordinades o entre oracions (*nam*, *enim*, *quidem* i d'altres); 5.10-14. adverbis; 6. anàlisi del lèxic; morfologia dels correlatius; 7. recull de textos que posen en pràctica els trets destacats anteriorment.

Dintre de les conclusions –algunes de les quals, per cert, trobem proposades a l'inici, quan, per exemple, es mostra convençut del correcte nivell de coneixement que tenia Ramon Llull del llatí, en contra d'una part de l'opinió de la bibliografia–, Pere Villalba inclou una reflexió que decidim reproduir completament, ja que percebem el seu alt valor per a qui es dediqui a estudiar o esmentar el tema de la llengua en les obres lul·lianes i, per extensió, del nivell cultural de Ramon Llull. Diu el següent: «És ben cert que vaig ésser un dels promotors de l'expressió “el llatí de Ramon Llull”, quan tot just començava a entrar en contacte amb el tema. Ara crec que no es pot parlar del “llatí lul·lià”, com no es pot parlar del llatí de Tomàs d'Aquino o de Bernat de Claravall, sí del “llatí cristià”, en tant que s'infilten algunes innovacions gramaticals en consonància amb el tema. Cal, doncs, valorar els escrits llatins de Ramon Llull dins la perspectiva i en l'estat lingüístic de la seva època, el “llatí medieval”. El llatí, doncs, que utilitza Ramon Llull és gramaticalment correcte, amb peculiaritats i/o desajustos pel que fa a la preceptiva estilística, però sobretot és rellevant per la seva ampliació lèxica, aspecte aquest veritablement personal i diferenciador, que el situa per davant d'altres intents d'altres autors més o menys contemporanis seus» (p. 296).

Óscar de la Cruz Palma